

11. Metall

En vanlig skada på föremål och inredningsdetaljer av metall orsakas faktiskt av putsning. Man har gnuggat för hårt, använt scotch-brite eller stålull eller så har man använt för mycket putsmedel och inte fått bort det ordentligt efteråt. Då ligger putsmedlet kvar i mönster och springor och fräter på metallen.

Det kan vara bättre att putsa för lite än för mycket. Framför allt måste man i förväg ta reda på vilken metod som passar.

Förebygg rost och mögel på metall

- Låt inte metallbunkar eller kistor med detaljer av metall stå direkt på golvet, särskilt inte i källare och bottenvåningar. Lyft upp dem med klossar undertill, då underlättas luftcirkulationen och rosten får inte fästa lika lätt.
- Var försiktig vid våtrengöring av golv där det står möbler med metallfötter. Blir metallen blöt kan det leda till att den rostar och fläckar golvet.
- Torka bort damm regelbundet. Damm som blir liggande på metall kan leda till rostbildning om det får ligga länge och bli fuktigt.

- Rådgör gärna med SFV:s förvaltare när det gäller fuktiga miljöer. I sådana miljöer kan det löna sig att installera en luftavfuktare för att förebygga mögel och korrosion.

Förberedelser innan du putsar

- Ta reda på vem som har ansvaret för att rengöra föremålet – vem är det som äger det?
- Ta reda på vilken metall det är. Det är stor skillnad på hur olika metaller ska rengöras.
- Låt en konservator eller annan metallspecialist gå igenom byggnaden och komma med olika förslag på rengöring och putsning. Det kan vara svårt för en lekman att avgöra om ett föremål är gediget eller bara en tunn förgyllning som man riskerar att putsa bort med fel metod.
- Tänk på att viss metallrengöring kräver specialister.
- Läs mer i boken *Att vårda en kyrka*. Där finns en mycket bra genomgång av hur man putsar metall.

Bilden visar nyckelhål vars tunna hinnor av silver slitits bort av ivrigt putsande. Det räcker med att borsta bort damm från förgyllda föremål.

FOTO: LISA NILSEN.

Feta fingeravtryck på den här kakelugnsluckan i mässing är omöjliga att få bort med putsmedel. Varför? Jo, det dröjde för länge innan man försökte ta bort dem. De har därmed etsat sig fast i metallen.

FOTO: BEATA NORDENMARK

Rengör och putsa metall

- Använd alltid bomullsvantar när du hanterar metallföremål. Fingeravtryck märks inte alltid med en gång, men efter ett tag syns de och då kan de vara på god väg att etsa sig in i metallen och bli omöjliga att få bort (se bild).
- Lägg gärna något mjukt, till exempel en kudde, på bordet. Lösa metallföremål kan vila på den när du putsar.
- Ta först bort rester av gammalt putsmedel om det finns. Skrapa med tandpetare eller borsta med borste (av typen skoborste). En annan metod kan vara att använda en gammal tandborste med en trasa på.
- Undvik putsmedel som innehåller slipmedel, till exempel aluminiumoxid. Om du är osäker på vilket medel du kan använda, fråga en guldsmed, konservator eller annan specialist.
- Tryck inte för hårt när du borstar och putsar. Det finns risk att man slinter med borsten och skrapar metallen eller bucklar till metallen med tryck. Metall är mjukare än man tror.

Fakta: Om luften i omgivningen är för fuktig, vill metallen gärna reagera kemiskt med luften. Man säger då att metallen korroderar eller rostar. Damm binder fukten och påskyndar rost och korrosion. När det gäller koppar säger man att den ärgar – en grön missfärgning som lägger sig på metallen. Det är inte alltid man vill ta bort ärgen, så ta reda på detta före eventuell rengöring.

- Putsa inte föremål som är lackade, det vill säga om de har fått en tunn hinna av lack påmålat eller sprejat. Torka bara av dem med en torr trasa eller borste.

Vanliga metaller och föremål i SFV:s interiörer

Mässing

- Använd en silverputsduk om du snabbt vill fräscha upp mässingsdetaljer.
- Putsa inte rutinmässigt dörrhandtag och handtag på byråer och liknande. Det är onödigt eftersom de automatiskt blir putsade av all hantering.
- Tänk på att mässing inte tar skada av att mörkna. Det kan vara skönt att veta om man inte har tid att hålla till exempel kakelugnsluckor skinande blanka. När det är dags att putsa, följ råden ovan.

Förgylld metall

- Putsa aldrig förgyllda metallföremål med något annat än en vanlig, torr bomullstrasa eller mjuk borste.
- Be en specialist om hjälp ifall du är osäker på vilka föremål som är förgyllda.

Ljus Kronor

- Många gamla ljuskronor är inte lödda, utan delarna är löst fästa, ofta för att underlätta rengöring. Var därför försiktig vid nedtagning av en ljuskrona. En fallande mässingsarm är tung och kan skada både människor och golv.
- Putsa inte ljuskronor på egen hand. Lämna bort dem till en specialist och passa på att få skötselråd.
- Läs mer om kristallkronor i texten Kristallkronor och prismor.

Tips! Ofta behöver man inte putsmedel till att putsa metall. Det kan räcka med att man har en silverputsduk för att få upp glansen på nytt.

Järnspisar

- Rådgör med SFV:s förvaltare om vilken metod som är bäst för att rengöra järnspisar. Det finns olika metoder: stålborste, spissvärta, linolja med mera.
- Använd till exempel trasor av gamla T-tröjor och lakan samt gamla tandborstar när du rengör järnspisar.
- Be också förvaltaren om råd när det gäller eventuella förebyggande åtgärder som att sänka luftfuktigheten i rummet där järnspisen står.

